
4. kapitola

Pojem autorské dílo a autor

Úvod

Definice autora a jeho díla je stěžejní částí autorského zákona již z toho důvodu, že hlavním předmětem autorského zákona jsou práva autora k jeho autorskému dílu.²¹ Jelikož jde o práva k efemérní a nehmotné věci, jež je navíc ještě speciální povahy i podstaty a jež oplývá zvláštními vlastnostmi, je vymezení autorského díla legislativními větami o to obtížnější. Zkratkovitě je možné vlastnosti autorského díla kromě jiného označit tak, že „autorské dílo lze do nekonečna rozmnožovat bez újmy na své podstatě a že ke každé kopii díla má autor práva, jež jsou obdobná právům vlastnickým“. Ustanovení AZ, týkající se definice autorského díla, mají přesah do dalších oborů, které zdánlivě nemají s autorským zákonem nic společného. Diferencuje-li kupříkladu autorský zákon mezi dílem hudebním a dílem hudebně dramatickým, nenajdeme rozdíl mezi těmito dvěma druhy autorských děl v autorském zákoně ani v jiném právním předpisu, ale musíme se uchýlit k jiným oborům, či se opřít o jiné, neprávní postulate věcného charakteru.

I mezinárodní úprava ohledně autorských děl obsažená třeba v Bernské úmluvě či v komunitárním právu není sjednocená, a tak lze v EU narazit na případy, kdy jeden stát uznává dílo jako dílo autorské a druhý nikoli,²² o anglosaském právním prostředí ani nemluvě. Snad proto se i v odborných statích vžily pojmy dílo a nedílo. Do autorskoprávních úprav různých států byla speciálně obsáhnuta i díla, jež jsou zjevně „neautorského druhu“²³ a kde důvod jejich zahrnutí mezi autorská díla byl především ekonomický.²⁴ V případě těchto děl se neubráníme určitým disonancím v relaci k odborné literatuře, která definuje autorské dílo třeba tak, že je emanací svého tvůrce.

Rozhodujícím kritériem autorského díla není v žádném případě kvalita, ani cokoli jiného v tomto smyslu. Vzpomeňme na § 13, odst. 1 zákona č. 35/1965 Sb., kde bylo kromě jiného uvedeno, že výše odměny se řídí po-

²¹ Viz § 1 písm. a) AZ.

²² Jde hlavně o výtvarnou složku audiovizuálního díla.

²³ Nejsou díly literárními, díly uměleckými ani díly vědeckými.

²⁴ Jde především o počítačové programy.

dle hodnoty díla a jeho společenského významu. Dlužno však vzpomenout na autorskoprávní nauku, která se shoduje, že alespoň **nějakou minimální hodnotu dílo mít musí**, jinak by nemohlo být předmětem minimálního zájmu veřejnosti. Stejně tak nemůže být definičním znakem autorského díla **namáhavost**, sloužící k vytvoření nedíla. Sporný však může být nejen v praxi účel, ke kterému bylo dílo vytvořeno. Výrazu účel občanský zákoník a autorský zákon mnohde používá. Je to zejména v § 2376 odst. 2 OZ, v § 15 a v § 61 AZ. Účel však v těchto ustanoveních směřuje ne k autorskému dílu, ale k licenci, tedy ke svolení k užití díla jeho sdělováním veřejnosti. Pokud podrobíme výraz účel jednoduché analýze, která spočívá v tom, že se budeme snažit tento výraz podrobněji autorskoprávní terminologií pojmenovat, dospějeme k licenčním ujednáním. Tedy účel třeba směřuje k teritoriálnímu vymezení licence pro celý svět (běžné u audiovizuálních děl) nebo k množstevnímu vymezení licence (kniha se vydává v průměrném počtu 1 000 výtisků), či k době trvání licence (dramatický text užitý v divadelním představení se bude užívat od premiéry do derniéry). V tomto úhlu pohledu pak vzniká jakási kvazi licence, jež je právě zkonkrétněním účelu. Jisté druhy autorských děl však mohou být praxí vykládány i tak, že právě naplněním účelu se stanou autorskými díly. Jde třeba o výtvarné expozice předmětů notoricky používaných v praktickém životě.²⁵

Autorské dílo tedy musí splňovat objektivní kritéria (pojmové značky) stanovená autorským zákonem a účel či smlouva nemohou na této skutečnosti nic změnit. Obě strany smlouvy se tak nemohou ve smlouvě dohodnout, že dílo, které zjevně autorským dílem není, se podle smlouvy autorským dílem stane, a to ani *inter partes*, natož pak *erga omnes*. Jediný, kdo může rozhodnout o této skutečnosti, je soud v rámci určovací žaloby. Tyto spory však soudy neprojednávají tak často i z toho důvodu, že licenční smlouvy mají většinou povahu fixních závazků a strany na opožděném plnění nemají zájem. Běžné je, že pokud se smluvní strany nalézají v nejistotě, zdali se o autorské dílo jedná, obsáhnou do smlouvy i licenční ujednání podle příslušných ustanovení AZ, a to pro každý případ. Objednatel (nabyvatel) tak sice nabývá práv k nedílu, ale smlouva je v této části neplatná, jelikož jí chybí způsobilý předmět smlouvy. To však neumenšuje pocit jistoty objednatele (nabyvatele) s tím, že taková smlouva většinou obsahuje i smlouvu o dílo, jež se neplatnou nestane. V praxi tento zvyk však vede k tomu, že jsou za autorská díla považována i zjevná nedíla.

²⁵ Kupř. klozet.

Ohledně právníků řešících spory ve sféře autorskoprávní je nutno říci, že se rozdělují na dvě skupiny. První skupinou jsou ti, kteří zastávají ohledně autorských děl přístup extenzivní, druhá skupina pak uznává přístup restriktivní. To se projevuje především v tom, jak jsou vykládány dva hlavní pojmové znaky autorských děl, a sice ty, že **dílo musí být dílem literárním či jiným dílem uměleckým nebo dílem vědeckým a že musí být jedinečným výsledkem tvůrčí činnosti autora.**

Ohledně autorského díla je nezbytné rozlišovat mezi ním jako nehmotným dílem a hmotným substrátem, jenž je jeho nosičem a který je hmotnou věcí podle příslušných ustanovení občanského zákoníku. Autorské nehmotné dílo je pak podmnožinou nehmotných děl, jež je speciálně a tedy i odchylně od občanského zákoníku upravená autorským zákonem. Odchylně třeba tak, že práva autora k autorskému dílu nelze zcizovat jako práva vlastnická u hmotné věci. V mimoevropských právních systémech bývá často existence autorského díla spjata s jeho spojením s hmotným substrátem, v evropském pojetí za využití neformálního principu tomu tak však není.²⁶ Přesto vzniká ve vztahu autorské dílo – hmotný substrát dichotomie, respektive dochází k aplikačnímu souběhu občanského zákoníku u hmotného substrátu a autorského zákona u nehmotného autorského díla. Nejlepším příkladem je asi dílo výtvarné, kdy je nehmotné dílo (obraz) na první pohled nerozlučně spjata s hmotným substrátem – především plátnem. I v tomto případě lze však pořizovat kopie obrazu nejrůznějšími způsoby, třeba fotografováním nebo kopistou, a dochází tak k přenesení výtvarného díla na jiný hmotný substrát. O tom, zdali může existovat autorské dílo bez hmotného substrátu, se vedou nekonečné diskuze, třeba ohledně televizního vysílání.²⁷ Obecně lze však přisvědčit tomu, že autorské dílo může bez hmotného substrátu v kontinentálním pojetí autorského práva existovat. Pro praxi je to důležité v tom, že kupříkladu při prodeji zmíněného výtvarného díla (obrazu) má dojít na jedné straně k uzavření kupní smlouvy ohledně hmotného substrátu a na straně druhé k uzavření licenční smlouvy, a to třeba i v jednom smluvním dokumentu. Netřeba dodávat, že se to v praxi většinou neděje.²⁸

Autorský zákon nevylučuje, aby autorská díla byla chráněna i dalšími právními předpisy, a to z jiného úhlu pohledu s tím, že jedna ochra-

²⁶ Postačuje, aby dílo bylo vysloveno.

²⁷ Tyto diskuze však mají praktický dopad také ohledně způsobů užití autorských děl v hmotné podobě a v podobě nehmotné.

²⁸ Srov. § 9 odst. 2, 3 a 4 AZ.

na **nevyklučuje ochranu druhou**²⁹. Uvedené je možno demonstrovat třeba **na ochranných známkách**, které jsou ohledně jejich grafické podoby většinou díly výtvarnými. Zapsáním ochranné známky i v její grafické podobě pak autor tohoto výtvarného díla nepozbývá svých autorských práv vůči svému dílu – grafické podobě ochranné známky. Asi nejsložitější jsou z tohoto hlediska **díla vědecká, kdy výsledek zkoumání autora vědeckého díla není autorským zákonem chráněn**. Nabízí se však ochrana jiná, a to především z **rodu práv průmyslových**. Není možné nezmínit i ochranu výsledku vědeckého zkoumání z **hlediska nekalé soutěže**, jejíž úpravu obsahuje občanský zákoník, a i z hlediska dalších občanskoprávních institutů.³⁰

K nejasnostem také dochází v případě použití copyrightové doložky, respektive copyrightové výhrady, jež se běžně užívá jako c v kroužku – ©. Najdeme ji nejen v dílech literárních, ale i v závěrečných titulcích děl audiovizuálních. Uvedený symbol však nemá v kontinentální doktríně autorského práva žádný význam, kromě sdělení informace nejen o autorech, ale třeba i o nakladatelství, které vydalo v originálním jazyce dílo, jež bylo užito pro překlad do jiného jazyka. Bývá též zvyklostí pod autorem uvést vedle © i agenturu zastupující autora. Kontinentální úprava ohledně ochrany autorského díla totiž vyplývá z neformálního principu ohledně autorských děl v tom smyslu, že se k nim nechová jako k právům průmyslovým, jejichž ochrana vzniká většinou až právním aktem příslušného úřadu.³¹ Ochrana autorství, respektive práva na osvojování si autorství vyplývá především z § 6 AZ pod názvem zákonná domněnka autorství a ze zajištění důkazů spočívajícího hlavně v uschování díla před jeho zveřejněním u autorských agentur či u notářů nebo zápisem do rejstříků předmětů ochrany vedených příslušným kolektivním správcem. Uvedení údajů za © však žádnou právní ochranu nevyvolává.

S problematikou autora, respektive jeho autorství, nejsou v praxi žádné větší problémy. Je jasné, že **autorem díla a díla souborného může být pouze fyzická osoba**. Pokud je na autorském díle uveden název právnické osoby, můžeme si být jisti, že se jedná o dílo zaměstnanecké, kolektivní nebo o počítačový program vytvořený na základě smlouvy o dílo. Autorský zákon již

²⁹ Ohledně této právní synergie lze říci, že je mnoho států (např. Izrael), které připouštějí ochranu nehmotných statků zásadně jen podle jednoho právního předpisu.

³⁰ Srov. kupříkladu § 504 OZ.

³¹ V České republice jde o Úřad průmyslového vlastnictví.

tradičně pojednává i o problematice děl anonymních a pseudonymních,³² jakož i spoluautorství k dílu.

Právní úprava

Právní úpravu autorského díla obsahuje autorský zákon v § 2 pod názvem Autorské dílo. Tento paragraf obsahuje 6 odstavců a je poměrně obsáhlý. V odstavci 1 v první větě jsou vymezeny tři základní pojmové znaky autorského díla. **Prvním pojmovým znakem** je to, že se musí jednat o dílo literární či jiné dílo umělecké nebo o dílo vědecké. **Druhým pojmovým znakem** je to, že se musí jednat o dílo, jež je jedinečným výsledkem tvůrčí činnosti autora. **Třetím znakem** je pak to, že dílo musí být vyjádřeno v objektivně vnímatelné podobě. Jde tedy o **generální klauzuli**, jejímž obsahem je **pozitivní vyjádření základních pojmových znaků autorského díla**. Odstavec 6 obsahuje **negativní vymezení autorských děl** tak, že příkladmo vyjmenovává, co autorským dílem není. V celku jde tedy o průnik dvou množin, pozitivní a negativní. V odstavci 1 ve druhé větě jsou příkladmo vymezeny konkrétní druhy děl. Jedná se tak o zpřesnění generální klauzule ve smyslu její příkladné konkretizace. Odstavec 2 stanoví **tři druhy děl, které nepodléhají generální klauzuli**, tedy vymezení uvedenému v odstavci 1 a jejichž pojmové znaky jsou proto odlišné. Jde o **počítačový program, databázi a fotografii nebo dílo vyjádřené postupem podobným fotografii, které musí být původní v tom smyslu, že jsou autorovým vlastním duševním výtvorem**. Ve shora uvedeném se tak jedná o **definiční pojmové znaky autorského díla věcné povahy**.

Rozlišení autorských děl z hlediska formální podoby pak obsahuje odst. 3, 4 a 5 uvedeného ustanovení. Odst. 3 pojednává o ochraně částí a dalších segmentů autorského díla, odst. 4 stanoví ochranu adaptace a překladu díla, odst. 5 řeší problematiku díla souborného.

Problematiku autorství pak upravuje § 5 až § 8 AZ.

Důvod právní úpravy

Důvodem právní úpravy je definovat autorské dílo, jež je zásadním předmětem autorskoprávní nauky. Dle § 1 písm. a) AZ jsou totiž předmětem úpravy práva autora k jeho dílu. **Pokud by autor a jeho autorské dílo autorským zákonem nebyly vymezeny, absentovaly by tak základní postuláty**

³² Jde o tzv. díla kryptonymní.

pro existenci autorského zákona vůbec, jakož i pro doktrínu autorskoprávní ochrany autorských děl a tím pádem i autora. Definice autorského zákona a osoby autora je tak předpokladem pro další části autorského zákona, jež na tyto definice navazují.

Terminologie

Terminologie § 2 je právně těžko postižitelná, jelikož používá výrazy z jiných oborů, než jsou obory právní. Jde o to, jak vyložit zejména výrazy, jež označují jednotlivé druhy děl, a to jednak v obecnějším vyjádření (dílo literární, dílo umělecké atd.), jednak v pojmosloví konkrétnějším (dílo hudební, dílo hudebně dramatické, dílo choreografické, dílo pantomimické atd.). Obdobně je tomu především u počítačového programu, který je vymezen poměrně vágně. Na výkladové problémy též narazíme u negativního vymezení autorských děl, kde je užito výrazů jako námět díla sám o sobě, myšlenka, postup, princip... a podobný předmět sám o sobě.

Výklad těchto termínů lze však dovést především doktrinárním výkladem, výkladem z judikatury a výkladem teleologickým. Není možné se však vyhnout i výkladům za použití úplně jiných vědních oborů, a to především oborů uměnovědných. Pro výklad lze též použít recitálů mezinárodních dohod, směrnic EU a v neposlední řadě rozhodnutí SDEU či nejvyšších soudů členských států EU.

Terminologie ohledně autorských děl užitá v § 2 AZ se často dostává do spojitosti i konkurence s terminologií užitou ohledně autorských děl v několika ustanoveních AZ, a to především stran výjimek, volných užití, zákonných licencí či samostatných ustanoveních. Tak kupříkladu § 3 AZ, jenž se týká výjimek z ochrany podle práva autorského ve veřejném zájmu,³³ hovoří také o úředním díle, sněmovních a senátních publikacích či o výtvorech tradiční kultury. Samostatným institutem je pak školní dílo, zaměstnanecké dílo, dílo vytvořené na objednávku, osiřelé dílo atd. V těchto případech jde za prvé o to, že tato označení druhů děl mimo § 2 AZ mají relační charakter v tom smyslu, že se vztahují vždy ke konkrétnímu ustanovení nebo konkrétní části autorského zákona, ale nejde v žádném případě o další výčet autorských děl s absencí základních pojmových znaků podle § 2 AZ, se kterými musí být vždy poměřovány. Praxe je totiž často konfúzní, a když je v autorském zákoně obsažen například termín „politický projev“, odvozuje se z toho, že každý politický

³³ Jde o tzv. výluku.

projev je autorským dílem, byť je plný bezduchých frází, což je zcela mylný závěr. Totéž platí kupříkladu o díle školním, kdy označení takového díla jen sděluje, že bylo vytvořeno ke splnění studijních povinností studenta, nic víc.

Výkladové potíže naopak většinou nečiní výrazy kryptonymní, tedy **anonym a pseudonym**, výrazy obecně zažitě i v mimoprávní sféře.

Obsah právní úpravy

Již část první věty § 2 odst. 1 AZ vyvolává určité výkladové rozpaky, jelikož je jako první pojmový znak označen požadavek, aby **dílo bylo dílem literárním či jiným dílem uměleckým a dílem vědeckým**. Gramatickým výkladem lze dospět k tomu, že dílo literární, jež je vysloveno zvlášť, nemusí být dílem uměleckým. Pokud by se tento výklad realizoval v praxi, nutně by se dospělo k tomu, že existují literární díla, jež nejsou díly uměleckými (ani vědeckými), a za autorská díla by se třeba mohly považovat „běžné“ novinářské články jenom proto, že nejsou díly uměleckými, ale zároveň mají literární znaky, jako koneckonců každý písemný projev fyzické osoby, který vyplývá z použití jazyka ve znakové, tedy literární podobě. Tento výklad je však neudržitelný a předsunutí slova „dílo literární“ před výraz „dílo umělecké“ je důsledkem historické kontinuity generální klauzule ohledně definice autorských děl.³⁴ Tedy stručně řečeno i v případě literárního díla se musí jednat o dílo umělecké. První výkladový znak je bohužel již tradičně populací vnímán jako požadavek kvality či jedinečnosti (originality). Požadavek jedinečnosti (originality) ovšem obsahuje druhý pojmový znak, nikoli první, a o kvalitě autorských děl již bylo pojednáno výše. **V případě prvního definičního znaku půjde tedy především o splnění požadavku formy, respektive podoby díla, jež jsou řešeny především uměnovědnými obory.** V případě literatury tak známe román, novelu, esej, báseň, literaturu faktu, sloupek atd., v případě výtvarných děl olejomalbu, perokresbu, koláž atd., v případě hudebních děl symfonii, píseň, oratorium atd. Zkoumání požadavku na to, aby dílo bylo umělecké, je spjato i s historickým výkladem mimoprávní podstaty v tom smyslu, jaký je sémanticko-historický výklad tohoto pojmu. **S výrazem umění se poprvé setkáváme v antickém Řecku, kdy tento výraz znamenal „něco skutečně umět“.** Můžeme se však setkat i s názorem, že v případě uměleckého díla jde

³⁴ Srov. kupříkladu § 2 zákona č. 34/1965 Sb.

o „**umělost**“, což konotuje s fiktivností, kdy jde o líčení něčeho, co se nikdy nestalo, tedy co bylo vymyšleno. Proto se také díla umělecká označují jako díla fiktivní, ale často přesahují do množiny děl vědeckých, jako třeba v případě literatury faktu.

Obdobnými problémy se vyznačuje i **kriterializace díla vědeckého**. Zde záleží také na formě, nikoli na obsahu, a už vůbec ne na tom, zdali dílo vědecké dospělo k nějakému poznání, respektive k ojedinělému výsledku. Jde spíše o to, zdali **vědecké dílo využívá vědecké postupy a související instrumenty vědeckého bádání, jako je kupříkladu analýza, dedukce, indukce, komparace atd. Samotný výsledek vědeckého zkoumání však z hlediska autorskoprávní doktríny nemůže být chráněn**. Ohledně ochrany výsledků obsažených ve vědeckém díle se uplatní případně jiné právní předpisy, jako jsou průmyslová práva, zejména pak zákon o vynálezech a zlepšovacích návrzích, či ochrana průmyslového či užitého vzoru. Další ochrana může vyplývat kupříkladu z občanského zákona stran nekalé soutěže. Tento výklad má svůj vliv u vědeckých děl i u tzv. plagování, a to pouze tehdy, kdy jsou opisovány většinou části děl „do slova a do písmene“. Nejčastějším souběhem ochrany obsažené v různých právních předpisech se vyznačují díla užitná, jež jsou chráněna jako autorská díla, ale také bývají předmětem ochrany podle zákona č. 207/2000 Sb., o ochraně průmyslových vzorů.

Dalším pojmovým znakem je požadavek, **aby dílo bylo jedinečným výsledkem tvůrčí činnosti autora**. Jde tedy o požadavek originalnosti ve smyslu její **statistické jedinečnosti a v tomto smyslu i její neopakovatelnosti**. Pokud jsou autorská díla či jejich části shodné, musí v jednom případě jít o plagiát a pokud ne, nejedná se o autorská díla. Z tohoto příkladu jasně vyplývá rozdíl mezi autorským dílem a dalšími druhy práv duševního vlastnictví. **Vynález je v objektivní realitě přítomen a ten, kdo ho objeví, má právo priority včetně právních důsledků s tím spojených, protože byl první**. Nicméně penicilin mohla vynalézt jakákoli osoba, nikoli pouze Alexander Fleming. Osudy dobrého vojáka Švejka spisovatele Jaroslava Haška nebo 9. symfonii „Z Nového světa“ skladatele Antonína Dvořáka však nikdo druhý vytvořit nemohl. Nezapomeňme však na to, že originalita, jedinečnost a nezaměnitelnost jsou podmíněny rozsahem díla a tím i vytvořením možnosti originality docílit či nikoli. Jednotlivé pohyby lidského těla byly jistě již z hlediska mnohosti možností vyčerpány, a pokud choreograf vytváří choreografii, půjde o zřetězení těchto pohybů, které samy o sobě ničím jedinečným nejsou. Stejně tak slovo, pár slov nebo i dokonce vět nepovedou automaticky ke statistické jedinečnosti, pokud jich není autorem užito větší

množství. To samé se týká kupříkladu not, respektive jejich vřazení do notového záznamu. Proto Ochranný svaz autorský kdysi požadoval při zápisu díla hudebního do evidence děl, aby autor uvedl 15 taktů svého díla.³⁵ **K plagování však nejvíce dochází v případě částí děl, postav či situací.** Při zkoumání toho, zdali jde o plagování či nikoli, je podstatné, zdali „opsaná“ část díla je i v této částečnosti statisticky jedinečná či nikoli.

Dalo by se říci, že **třetí definiční znak, který stanovuje požadavek, aby dílo bylo vyjádřeno v jakékoli objektivně vnímatelné podobě, způsobuje v praxi nejmenší problémy.** Dlužno podtrhnout a znovu opakovat, že v kontextu kontinentálního právního systému není obsažen požadavek nutnosti „vázat“ dílo na hmotný substrát, jak je tomu u práva anglosaského proto, aby bylo jako autorské dílo uznáno. Podle českého autorského práva stačí, aby přinejmenším **bylo dílo vyřčeno nebo aby bylo alespoň srozumitelné určité části veřejnosti,**³⁶ a to v jakékoli podobě, včetně podoby elektronické, trvalé nebo dočasné bez ohledu na jeho rozsah, účel nebo význam.

Příkladný výčet druhů autorských děl, **který je uvozen slovem zejména, slouží především k zamezení pochyb.** I tak jsou ale některé zde uvedené druhy děl v praxi složitě oddělitelné. Jde kupříkladu o „přestupový můstek“ mezi hudebním a hudebně dramatickým dílem či mezi dílem malířským a dílem grafickým. Činoherní inscenace s písněmi může vzhledem k jejich množství přerůst do díla hudebně dramatického, ale nemusí. Naopak oratorium prováděné v rámci divadelní inscenace a jevištními prostředky bezpochyby dílem hudebně dramatickým bude, obecně vzato však půjde především o to, zdali text použitý v oratoriu má dramatické prvky (děj a postavy) či nikoli. Asi nejsložitějším příkladem je pak hudební skladba, která se provozuje koncertně, ale také v divadelní inscenaci za účelem vytvoření choreografie a spojení s ní, kdy zcela zjevně půjde o hudebně dramatické dílo. Hudební dílo je tak nezbytné vnímat ze dvou úhlů podle toho, jak je užíváno. S obdobnými problémy se můžeme setkat u kartografie, kdy pouhý technický plán obsahující vzdálenosti, kóty, názvy atd. určitého území kartografickým dílem není a stane se jím až při použití výtvarných prvků, jež jsou jevově nadřazeny technicistním mírám.

Zvláštní zmínku zasluhuje dílo audiovizuální, kde je v textu zákona uvedeno, že dílem je „... dílo audiovizuální, jako je dílo kinematografické...“; a to bez dalšího. **Ohledně děl audiovizuálních je třeba v této sou-**

³⁵ OSA poskytuje i možnost dílo zaevidovat ve formátu MP 3 v určitém časovém rozsahu.

³⁶ Často se jako příklad uvádí Braillovo slepecké písmo.

vislosti odkázat na § 62 a následující AZ, pod názvem Dílo audiovizuální. Autorský zákon v těchto ustanoveních rozlišuje mezi dílem audiovizuálním (kupříkladu distribučním filmem určeným zejména k promítání v kinech), kde jediným autorem je režisér audiovizuálního díla (filmu), a díly audiovizuálně užitými, kdy autorem děl audiovizuálně užitých je např. scénárista, autor filmové hudby nebo kameraman.³⁷ Autory děl audiovizuálně užitých však autorský zákon explicitně ani příkladmo nevyjmenovává až na to, že scénáristy je jistě možné považovat obecně vzato i za autory děl slovesných s tím, že obdobně to platí u díla hudebního. **Zmínku o autorech děl audiovizuálně užitých najdeme v § 99 písm. e) AZ, jenž stanoví způsoby a poměry rozdělení tzv. náhradních odměn a dle něž odměny náleží režisérům audiovizuálních děl, autorům děl literárních, dramatických, hudebně dramatických, autorům děl hudebních s textem a bez textu, kameramanům, architektům, scénografům, kostýmním výtvarníkům, výtvarníkům a autorům děl choreografických a pantomimickým. Z tohoto výčtu vyplývají profese, jež autorský zákon uznává za díla audiovizuálně užitá.³⁸ Pokud autorský zákon v § 99 písm. e) AZ hovoří o zjevně divadelních profesích, je možné mít za to, že má na mysli zvukově obrazové záznamy. **Zvukově obrazové záznamy jsou totiž nadmnožinou děl audiovizuálních.** Zvukově obrazové záznamy však samy o sobě vůbec nemusí být dílem audiovizuálním, respektive ve zvukově obrazovém záznamu nemusí být použito žádné autorské dílo (kupříkladu v případě záznamu fotbalového utkání). V praxi však známe zvukově obrazové záznamy, v nichž jsou užitá autorská díla, a přesto nejde o díla audiovizuální. Jako jeden z mnoha takových příkladů lze uvést již zmíněný záznam divadelního představení.³⁹**

Příkladný výčet druhů autorských děl však slouží v praxi i ke zcela jinému účelu, a sice k tomu, aby vyjmenované **druhy děl byly obsaženy** v oprávněních k výkonu kolektivní správy, vydávanými Ministerstvem kultury ČR.⁴⁰ Tedy dvěma podstatnými náležitostmi těchto oprávnění, které vymezují rádius kolektivní správy, jsou druh díla a druh užití díla.⁴¹ Jestliže se objeví nový druh díla, jenž se ocitne mimo množinu uvedených děl příkladmo, způsobí to Ministerstvu kultury ČR značné potíže, jelikož jejich

³⁷ V evropské praxi existuje i další pojetí díla audiovizuálního v tom smyslu, že autoři všech složek díla audiovizuálního jsou spoluautory.

³⁸ Viz spory o statusu výsledků činnosti zvukařů a střihačů.

³⁹ Více o zvukově obrazových záznamech a audiovizuálních dílech v příslušných kapitolách.

⁴⁰ Viz kapitola o kolektivní správě.

⁴¹ Případně druh majetkového práva spočívající v nároku na výběr tzv. náhradních odměn.

případné rozhodnutí ohledně „nových druhů“ autorských děl nemůže mít konstitutivní charakter a právě „nové druhy děl“ vyvolávají většinou pochybnosti o tom, zdali jde o díla či nedíla.⁴²

§ 2 odst. 2 AZ obsahuje odchylnou kriterializaci tří autorských děl, a to počítačového programu, databáze a fotografie, u kterých postačuje původnost v tom smyslu, že jsou tyto autorovým duševním výtvorem. Odchylné pojmové znaky těchto tří děl jsou vyvolány implementací tří směrnic EU, a sice směrnice Rady 91/250/EHS ze dne 14. 5. 1991 o právní ochraně počítačových programů, směrnice Evropského parlamentu a Rady 96/9/ES ze dne 11. 3. 1996 o právní ochraně databází a směrnice Evropského parlamentu a Rady 2006/116/ES ze dne 12. 12. 2006 o době ochrany autorského práva a určitých práv s ní souvisejících – čl. 6 této směrnice se pak týká právě fotografií.

Analyzovat s představou aplikace v praxi výraz původnosti v tom smyslu, že v případě původnosti jde o autorův duševní výtvor, je v realitě velice složité, a to jak u počítačových programů, tak u fotografií. **Původnost jako by historicky odkazovala na „původcovství“, což byl termín, který kdysi označoval autorství ve smyslu jeho originality.** Původnost a „původcovství“ nelze však pro účel výkladu výrazu původnost směšovat. **Nelze také tvrdit to, že původnost se rovná jedinečnému výsledku tvůrčí činnosti autora v tom smyslu, že je statisticky jedinečný.** Může tak dojít k tomu, že původní díla mohou být víceméně totožná (dokážeme si to představit hlavně u fotografie). Z pohledu negativního vymezení lze snad říci to, že ve všech třech případech nemůže jít o dílo řemeslné, kde zjevně absentuje požadavek na duševní výtvor, který by snad mohl být definován tak, že obsahuje alespoň příměs autorovy intelektuální a emoční činnosti, jež je na díle zjevná.

Ohledně počítačového programu, který je již tradičně vnímán autorско-právní naukou jako dílo literární,⁴³ odkazují ohledně jeho vlastností na příslušnou kapitolu 12. **Problematika fotografií je konfúzní z toho hlediska, že u autorských děl definovaných v § 2 odst. 1 je v demonstrativním výčtu fotografie uvedena též, ale pod názvem dílo fotografické.** Z toho lze vyvodit, že je nutné rozeznávat fotografie umělecké, jež musí naplňovat společné pojmové znaky pro autorská díla, **fotografie, jež jsou autorským dílem, ale nejsou dílem uměleckým, a fotografie, jež nejsou ani umělec-**

⁴² Viz problematika grafického rozhraní u počítačových programů.

⁴³ A to hlavně z důvodu používání programovacích jazyků, jež mají obdobný charakter jako psaný text.